

Hayat Boyu Öğrenmeye Katılımın Yaygın Eğitim Kursları Bağlamında İncelenmesi

DERLEME MAKALESİ

Birsen KARAKUŞ YILDIZ¹, Ali TAŞ²

1 Doktora Öğrencisi, MEB Kırıkkale Akşemsettin Ortaokulu, 1senkarakus@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2035-1687.

2 Prof Dr, Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, atas865@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3344-3911.

Gönderilme Tarihi: 14.06.2022 Kabul Tarihi: 27.03.2023 DOI: 10.37669/milliegitim.1130974

Atf: “Karakuş Yıldız, B., ve Taş, A. (2023). Hayat boyu öğrenmeye katılımın yaygın eğitim kursları bağlamında incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 52 (239), 2335-2356. DOI: 10.37669/milliegitim.1130974”

Öz

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunuyla örgün ve yaygın eğitim şeklinde teşkilatlanan Türk Eğitim sisteminde, örgün eğitim dışında kalan ve eğitime erişemeyen bireylere fırsat eşitliği temelinde çağın gerektirdiği yaşam becerilerini kazandırmak amacıyla çok sayıda yaygın eğitim faaliyeti düzenlenmektedir. Özellikle hızlı bir küresel değişim gösteren 21.yüzyıl bilgi çağında, hızla değişen bilgiye ve bu bilgileri beceri haline getiren bireylere duyulan ihtiyaç, örgün eğitimin belli bir mekâna, zamana ve yaşa sınırladığı eğitimin, yaygın eğitim aracılığıyla tüm yaşam boyu devam eden sürekli eğitime dönüştürülmesini daha da önemli hale getirmiştir. Bu doğrultuda dünyadaki gelişmelere paralel şekilde Türkiye’de de Hayat Boyu Öğrenme çatısı altında yaygın eğitim faaliyetlerinin artması ve ilgili faaliyetlere katılımın azami seviyeye çıkarılması yönünde politikalar geliştirilmektedir. İlgili politikalar ve gelişmeler çerçevesinde bu çalışmada, yaygın eğitime yönelik açılan kursların; kurs ve kursiyer sayıları ile kurs türü değişkenleri açısından incelenmesi, bu kapsamda kurslara ve dolayısıyla Hayat Boyu Öğrenme’ye katılımın artırılmasına yönelik önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır ve 2016-2020 yılları arasında yayınlanan Hayat Boyu Öğrenme İzleme ve Değerlendirme Raporlarındaki veriler değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırma sonucunda yaygın eğitim kurs ve kursiyer sayılarının artış gösterdiği ancak Hayat Boyu Öğrenme’ye katılım oranında henüz istenilen seviyeye ulaşılmadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda yaygın eğitim kurslarının zaman açısından daha esnek hale getirilmesi, bazı yaş gruplarına yönelik farklı kurslar açılması, kursiyerlerin maddi (materyal desteği sağlanması vs) ve manevi açıdan (psikolojik rahatlama vs) desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: hayat boyu öğrenme, yaygın eğitim, halk eğitimi, yaygın eğitim kursları

Examination of Participation in Lifelong Learning in the Context of Non-Formal Education Courses

Abstract

In the Turkish education system, which was organized in the form of formal and non-formal education with the Basic Law of National Education No. 1739, many non-formal education activities are organized in order to provide individuals who are out of formal education and cannot access education, on the basis of equality of opportunity, with the life skills required by the age. Especially in the rapidly changing information era of the 21st century, the need for rapidly changing knowledge and individuals who turn this knowledge into a skill has made it even more important to transform the education limited to a certain place, time and age through non-formal education into lifelong continuous education. In this direction, in parallel with the developments in the world, policies are being developed to increase non-formal education activities under the roof of lifelong learning and to maximize participation in related activities in Turkey. Within the framework of relevant policies and developments, in this study, it is aimed to examine the courses opened for non-formal education in terms of the number of courses and trainees and course type variables, and in this context, it is aimed to make suggestions for increasing participation in courses and therefore lifelong learning. In this study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used and the data in the Lifelong Learning Monitoring and Evaluation Reports published between 2016-2020 were evaluated. As a result of the research, it has been determined that the number of non-formal education courses and trainees has increased, but the desired level of participation in lifelong learning has not been reached yet. In this direction, it is recommended to make non-formal education courses more flexible in terms of time, to open different courses for some age groups, to support the trainees financially (providing material support) and morally (psychological relaxation).

Keywords: *lifelong learning, non-formal education, public education, non-formal education courses*

Giriş

21.yüzyıl bilgi çağı birçok açıdan küresel değişimlere sahne olmaktadır. Özellikle bilgi kavramına yüklenen anlam, hızla değişen bilgiye ulaşma yollarının çeşitlenmesi ve öğrenmenin süreklilik kazanması hemen hemen her alanda bir değişim yaşanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu alanların başında bilginin ve öğrenmenin esas olarak içinde yer aldığı eğitim gelmektedir. Bilginin hızlı değişimi, değişen bilgiye uyum için toplumsal hareketliliğin sağlanması, uluslararası rekabette yer almak için sürekli öğrenmenin bir yaşam felsefesi haline getirilmesi gerekliliği; örgün eğitimin zaman, mekân ve yaş sınırlılıklarını gözler önüne sererken bir yandan da yıllardır

örgün eğitim gölgesinde kalmış olan yaygın eğitimin söz konusu sınırlılıkların çözümü olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Yaygın eğitim; bireylerin, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bilgi ve becerilerini geliştirmek ya da yeni bir beceri edinmek için kurumsal yapılar içinde gönüllü olarak alınan planlı eğitim faaliyetleridir. Türkiye’de formal eğitim kapsamında hizmet veren yaygın eğitim; belli bir takvim ve program dâhilinde gerçekleştirilen, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarının gözetildiği amaçlı ve programlı faaliyetlerden oluşmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2021a). Toplumun tüm kesimlerine hitap eden ve sürekli eğitimin yollarından biri olan yaygın eğitim; hiyerarşik yapıda olmayan, zamanla ve yaşla sınırlandırılmayan, süre, içerik ve maliyet açısından değişken programlara sahip, daha çok mesleki nitelikteki eğitimlerden oluşan öğrenci merkezli faaliyet odaklarıdır (Yıldırım, 1996).

Yaygın eğitim; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya hali hazırda eğitimine devam eden ya da eğitimini yarım bırakmış vatandaşlara okuma - yazma öğretmek; eksik eğitimlerini tamamlamaları için bilimsel, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimlere uyum sağlamalarına yönelik sürekli eğitim imkânları sunmak; milli değerleri özendirici, koruyucu nitelikte eğitim yapmak; yardımlaşma ve örgütlenme anlayışını ve boş vakitleri kaliteli şekilde değerlendirme alışkanlığı kazandırmak; ekonomiyi desteklemek için istihdam politikalarına uygun meslekler ve mesleki bilgi ve beceriler kazandırmak için kısa süreli ve kademeli eğitimler uygulamayı amaçlamaktadır. Söz konusu amaçlar gereğince günümüzde *genel, mesleki ve teknik* alanda açılan kurslarda görev alan resmi, özel ve gönüllü kuruluşların çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığınca koordine edilmekte ve ilgili yönetmeliklerle yaygın eğitim programları düzenlenmektedir (MEB, 1973). Genel kurslar; müzik, resim, kişisel gelişim, dil kursları, spor, çevre koruma gibi bireylerin sosyal kültürel birikimlerini arttırmaya yönelik alanlarda olmakla birlikte mesleki ve teknik kurslar; web tasarımcılığı, el sanatları, dokumacılık, işaret dili tercümanlığı, bilgisayar işletmenliği, hasta danışmanlığı, kuaförlük, satış danışmanlığı gibi daha çok istihdama dayalı, meslek edindirmeye yönelik bilgi ve becerileri geliştirmeye dönük kurslardır (MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü [HBÖGM], 2016; MEB, 2021b). Yüklendiği anlam ve etki alanı itibarıyla oldukça köklü bir geçmişe sahip olan yaygın eğitim, Orta Asya Türkleri’nde Tanrı ve ölümler için düzenlenen dini törenler-şölenler ve av eğlencelerinde, dönemin sosyal yaşam tarzını yansıtan Göktürk yazıtlarında, Dede Korkut Hikayeleri’nde vs birçok etkinlikte gözlenirken (Yıldırım, 2009); Selçuklu ve Osmanlı’da medreseler, kütüphaneler, hastaneler, ordu ve esnaf kuruluşları (ahilik, loncalar), vakıflar, dernekler veya gönüllü kuruluşlar yaygın eğitim uygulamalarına örnek teşkil eden halk eğitimleri vermişlerdir (Dolanbay, 2014). Cumhuriyet öncesinde uygulanan yaygın eğitim faaliyetleri, bireylere mesleki becerileri kazandırmanın yanı sıra toplumsal ve kültürel değerleri aktarma işlevi de görmüştür. Cumhuriyetle birlikte mesleki eğitimler yanında

iyi vatandaş olma bilinci ve okuma-yazma etkinlikleri artırılmış ve kurumsallaşma sürecine hız verilmiştir (Karabacak, 2021a).

Temel amaçlarından birisi bireylere çağın gerektirdiği yaşam becerilerini kazandırmak ve istihdama yönelik mesleki beceriler edindirmek olan yaygın eğitim, küreselleşen dünyada yaşam (hayat) boyu öğrenme adı altında son otuz yıldır hızlı bir gelişme ve yenileşme sürecine girmiştir. Bu süreçte dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de gerek mevzuat gerek fiili çalışmalarla eğitimin dikkat çeken önemli bir alanı haline gelmeye başlamıştır. Dünyadaki değişimlerden de etkilenerек süreç içinde halk eğitimi/yetişkin eğitimi/yaşam boyu öğrenme/hayat boyu öğrenme kavramları ile birlikte/yerine kullanılan yaygın eğitim (Geray, 2002; Sabancı ve Rodoplu, 2013); öncelikle 1926 yılında Halk Terbiyesi Şubesi adıyla faaliyetlerini gerçekleştirmiş ve devamında 1960’ta Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet vermiştir. Ardından sırasıyla 1977’de Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 1978’de Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü ve 1983’te Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini devam ettirmiştir. Son olarak 2011 yılındaki yeni düzenlemeyle kurulan Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü çatısı altında çalışmalarını sürdürmektedir. Zaman içindeki bu değişimlere ek olarak 2018’de MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği yürürlükten kaldırılarak MEB Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği yayımlanmış ve ilgili yönetmelikte yaygın eğitimin örgün eğitimi destekleyen eğitim faaliyetlerinin tümünü içerdiği; *Hayat Boyu Öğrenme*’nin ise bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına yönelik istihdam temelli yaklaşımla bilgi, beceri ve yeterliklerin geliştirilmesini sağlayan tüm yaşam boyunca devam edilen etkinlikler olduğu açıklanmıştır (MEB, 2018). 2011’deki yönetmelik değişikliğiyle yaygın eğitim kurumlarının Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ne bağlanması dağınık yapıdan kurtulmak istendiği, bürokrasinin azaltılarak iş ve işlemlerin daha hızlı ilerlemesinin ve kurs süreçlerinin aktivasyonunun sağlanmaya çalışıldığı şeklinde yorumlanabilir. Görüldüğü üzere yıllar içinde adı her ne şekilde değişirse değişsin yaygın eğitime olan ihtiyaç her dönem devam etmiş (Türkoğlu ve Uça, 2011; Dolanbay, 2014; Kaya, 2015) ve günümüzdeki hızlı küresel değişimler yaygın eğitimin önemini daha da artırmıştır.

21. yüzyıl bilgi çağında ihtiyaç duyulan bilginin, sadece belli zaman aralıklarında, belli yaş gruplarına, okulda verilme sınırlılığının bireylerin hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları becerileri kazandırmada yetersiz kalması (Kurt, 2000; Şirin, 2008; Berberoğlu, 2010); bilim dünyasındaki gelişmelerle mesleklerin ve yaşamın gerektirdiği bilgi ve becerilerin sürekli değişmesi; eğitimin çağın gereklerine uyum sağlaması ve bugünün bireylerinin daha fazla bilgiye ulaşmasının gerekliliği (Aksoy, 2013; Öner, 2014; Dolanbay, 2014), bilginin belli yerlere belli zamanlara sıkışmasına

izin vermemektedir. Yüksek teknoloji işlerin artan yaygınlığı, mesleki yaşam süresince değişimin kaçınılmazlığı, eğitilmiş ve eğitimsizlere sunulan fırsatlar arasındaki rahatsız edici derinleşen eşitsizliklerin engellenmesi (Fischer, 2000; Akın, 2016; Örs ve Kaya, 2021); insanların dünyadaki değişimlere ayak uydurabilmeleri, mesleki ve entelektüel gelişimlerini sürdürebilmeleri ve farklı alanlarda kişisel becerilerini geliştirebilmeleri, eğitimden beklenen sürekliliği sağlamaları (Kaplan, 2016; Kaya, 2015 Akyol, Başaran ve Yeşilbaş, 2018) Hayat Boyu Öğrenme'ye ve yaygın eğitime odaklanılmasını gerekli kılmaktadır. Son dönemde tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi süreciyle birlikte bir anda milyonlarca insanın yaşama ve eğitim alma şekillerinin değişmesi (Moore, 2020), okul dışında ve olağanüstü durumlarda öğrencilerin ve çalışanların eğitime ulaşmasını sağlayan farklı bir seçenek olarak görülmesi (Akyürek, 2020), ister istemez gözlerin Hayat Boyu Öğrenme'ye diğer deyişle yaygın eğitim faaliyetlerine çevrilmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda oldukça geniş anlamların yüklenmesi ve birçok alanla bağlantısının olması, yaygın eğitimin güncelliğini korumasını ve süreklilik kazanmasını sağlamaktadır. Tüm bunlara ek olarak demografik değişimler, çağın mesleklerindeki değişim, dışlanma ve göç gibi konuların işgücü piyasalarındaki etkilerinin giderek artması nedeniyle istihdama odaklanan Hayat Boyu Öğrenme'ye duyulan ihtiyaç artmakla birlikte gelişmiş ülkeler bilgi toplumu olmak ve ekonomik alanda rekabet etmek için her tür bilgi edinme yöntemini kullanmayı önemseyip uygulamaya başlamışlardır (Urhan, 2020).

1996 yılının 'Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı' olarak kabul edilmesi, UNESCO ve AB gibi uluslararası kuruluşların Hayat Boyu Öğrenme'yle ilgili izledikleri yayılmacı politikanın birçok ülke tarafından karşılık bulduğunu göstermiş ve Hayat Boyu Öğrenme kapsamındaki yaygın eğitim faaliyetlerinin küresel düzeyde arttırılarak uygulanmasına neden olmuştur. 90'lı yıllarda ivme kazanan Hayat Boyu Öğrenme ve yaygın eğitimle ilgili hızlı küresel değişimlerden Türk eğitim sistemi de program ve politika düzeyinde etkilenmiştir. Bu bağlamda Türkiye'de yaygın eğitim uygulamalarının önemi, 9. Kalkınma Planı'na (2007-2013) eklenen yaşam boyu öğrenim stratejisi içinde değerlendirilmesiyle daha da artmıştır (Selçuk, 2017). Devamında 2014-2018 Dönemi Ulusal Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi'ndeki öncelikli hedeflerden biri olan Hayat Boyu Öğrenme fırsatlarına erişimin arttırılması; MEB 2019-2023 Stratejik Planı'nda Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım ve tamamlanma oranlarının arttırılması; T.C. On Birinci Kalkınma Planı'nda (2019-2023) yine Hayat Boyu Öğrenme'nin toplumun geneline yayılması ve Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranının %8'e çıkarılması hedeflenmiştir (TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021). İlgili gelişmeler ışığında Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımı arttırmaya yönelik yaygın eğitim uygulamalarının temel araçlarından biri, yetişkin eğitimi/sürekli eğitim/halk eğitimi/hayat boyu öğrenme kavramlarına da anlam veren yaygın eğitim kurs

faaliyetleridir. Eğitim alanında özellikle mesleki, sosyal ve teknik eğitim alanında yapılacak çalışmalar hayati önem taşımaktadır (Özoğul, 2003). Bu doğrultuda yaşamsal önem taşıyan bu alanlara yönelik ülkemizde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitim Merkezleri ve Olgunlaşma Enstitüleri tarafından birçok yaygın eğitim kursu açılmaktadır. Kursların açılması kadar açılan kurslara katılım oranının yeterli seviyede olup olmaması Hayat Boyu Öğrenme hedeflerine ulaşılmasını sağlama açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın da inceleme alanına giren yaygın eğitim kurumlarında açılan genel ve mesleki kurs sayıları ile bu kurslara katılan kursiyer sayıları Hayat Boyu Öğrenme'ye katılıma hizmet eden göstergeler arasında yer almaktadır. Hayat Boyu Öğrenme kapsamındaki kursları tamamlama oranı (%), yaygın eğitim faaliyetleri katılımcı sayısı, yaygın eğitim kurumlarında açılan kurs sayısı, açık okullardaki pasif öğrencilerin sayısı, açık okullardaki aktif öğrencilerin sayısı, aile eğitimi kurs sayısı (0-18 yaş), aile eğitimine katılan kursiyer sayısı (0-18 yaş) yetişkin okuma yazma kurslarına katılanların sertifika yüzdesi, Hayat Boyu Öğrenme'ye katılıma katkı sağlayan on iki gösterge arasında bulunmaktadır (MEB HBÖGM, 2017).

Bu çalışmada, Hayat Boyu Öğrenme'ye katılıma katkı sağlayan göstergeler arasında yer alan; *yaygın eğitim kurs sayısı, bu kurslara katılan kursiyer sayıları ve kurs türlerine göre kurslara katılım oranları* değerlendirilerek, kurslara ve dolayısıyla Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımı arttırmaya yönelik önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır. İlgili amaç çerçevesinde, Hayat Boyu Öğrenme'de önemli bir yeri olan kursiyer sayıları cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından detaylandırılmıştır. Bu doğrultuda 2016'da yayımlanmaya başlayan Hayat Boyu Öğrenme İzleme ve Değerlendirme Raporları'nın 2016-2020 yıllarına ait verileri ilgili göstergeler açısından yıllar bazında karşılaştırılmış ve kurslara katılım oranları mevcut durumu içine alacak şekilde değerlendirilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucu 2016-2020 yılları arası Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranlarını ilgili göstergeler açısından karşılaştırarak bir bütün halinde inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın, yaygın eğitim kurslarına katılımı arttırmaya yönelik eğitimcilere, katılımcılara, politika yapıcılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmayla Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımı arttırmaya katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için şu sorulara cevap aranmıştır: 2016-2020 yılları arasında

1. Yaygın eğitim kurs ve katılımcı sayıları kurs türlerine göre değişkenlik göstermekte midir?
2. Yaygın eğitime katılım
 - a) yaşa
 - b) cinsiyete göre değişkenlik göstermekte midir?
3. Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranları (%) değişim göstermekte midir?

Yöntem

Yaygın eğitim kurslarına yönelik katılım oranlarının *kurs sayısı, bu kurslara katılan kursiyer sayıları ve kurs türü* değişkenleri açısından incelenerek, kurslara katılım oranını arttırmaya yönelik önerilerde bulunulmasını amaçlayan çalışma nitel bir çalışmadır. Çalışmadaki veriler doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Çalışma kapsamında 2016'da yayımlanmaya başlayan Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü İzleme ve Değerlendirme Raporları ilgili değişkenler açısından incelenmiştir. Hayat Boyu Öğrenme çatısı altında toplanan yaygın eğitim faaliyetlerine yönelik veriler 2016'dan itibaren Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde çıkarılmaya başlanan İzleme ve Değerlendirme Raporları'nda yer almaya başlamıştır. İzleme ve Değerlendirme Raporları karar vericilere HBÖGM'nin mevcut durumu hakkında bilgi vermesi, vizyon çizmesi açısından referans metin olarak detaylı şekilde hazırlanmaktadır. Rapordaki veriler e-Yaygın sisteminden, anket sonuçlarından, daire başkanlıklarından, Milli Eğitim İstatistik Modülü'nden (MEİS) toplanarak birleştirilmekte ve kapsamlı veriler elde edilmektedir (MEB HBÖGM, 2017). Bu nedenle çalışmada analiz edilecek değişkenlerle ilgili verilerin Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün kendi veri sitesinden alınması uygun görülmüştür. Çalışmanın yapıldığı dönem itibarıyla 2021 yılı raporunun henüz yayımlanmamış olması dolayısıyla 2016-2020 yılları arasında yayımlanan beş adet İzleme ve Değerlendirme raporundaki veriler analiz edilmiştir. Çalışma, Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranını arttırmaya yönelik olarak belirlenen göstergeler arasında yer alan yaygın eğitim faaliyetlerinin katılımcı sayısını, yaygın eğitim kurumlarında açılan kurs sayısını, genel ve mesleki kurs sayıları ile bu kurslara katılan kursiyer sayılarının cinsiyet ve yaş bazlı değişkenlerini kapsamaktadır. İlgili değişkenlere ait 2016-2020 yıllarındaki veriler tablolaştırılarak, değişkenlerdeki artış ve azalışlar doğrultusunda kursların daha etkin ve daha katılımcı hale getirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Çalışmada yer alan hayat boyu öğrenmeye katılım oranları (bkz Tablo 4), uluslararası ölçekte referans kabul edilen Avrupa Birliği İstatistik Ofisi'nin (EUROSTAT) verilerine göre sunulmuş ve değerlendirmesi bu verilere göre yapılmıştır.

Makale, derleme makalesi olduğu için etik kurul iznine ihtiyaç yoktur.

Bulgular

Hayat Boyu Öğrenme çatısı altında hizmet veren yaygın eğitim kurslarının Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranını arttırmaya yönelik göstergelerden olan *kurs sayısı, kurslara katılan kursiyer sayıları ve kurs türü* değişkenlerinin incelendiği bu araştırmada, kursların daha etkin ve ulaşılabilir hale getirilmesi sağlanarak Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımı arttırmaya yönelik önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda; 2016-2020 yılları arasındaki ilgili veriler yıllar bazında bulgular kısmında tablolaştırılmıştır.

1. Kurs Türlerine Göre Açılan Yaygın Eğitim Kurs ve Kursiyer Sayılarına İlişkin Bulgular

2016-2020 yılları arasında açılan yaygın eğitim kurs türleri ile kurs ve kursiyer sayılarına ait veriler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

2016-2020 Yılları Arası Kurs Türüne Göre Kurs Sayısı/Katılımcı Sayısı

Kurs Türü	Kurs Sayısı/Katılımcı Sayısı				
	2016	2017	2018	2019	2020
Genel	187.187/4.057.738	195.255/3.744.548	282.564/4.902.451	277.760/5.040.533	114.134 /1.895.958
Mesleki ve Teknik	130.079/2.793.828	144.390/3.289.504	150.311/3.452.819	152.819/3.324.000	82.602/1.679.760
Toplam	317.266/6.851.566	339.645/7.034.152	432.875/8.355.270	430.579/8.364.000	196.736/3.575.718

Tablo 1 incelendiğinde 2016-2020 yılları arası 310 binlerde olan genel, mesleki ve teknik kursların, 430 binlere çıktığı görülmektedir. 2016’da 317.266 olan toplam kurs sayısı, 2017’de 339.645’e ardından 2018’de 432.875’e yükselerek 2019’da 430.579 olarak gerçekleşmiştir. Ancak ivmeli hareket 2020’de düşüşe geçmiş 2016’dan 2019’a kadar artan kurs sayısı, 2020’de (196.736) pandeminin etkisiyle belirgin şekilde azalmıştır. Covid 19 salgını nedeniyle 2020 yılında olağanüstü bir dönem yaşanmış ve kursların bir bölümü kapanmış bir kısmı ise hiç açılmamıştır. Açılan kurslar, kurs türü değişkenleri açısından incelendiğinde daha çok genel kursların açıldığı görülmektedir. Açılan kurs sayılarına paralel olarak bireyler daha çok sosyal kültürel birikimleri arttırmaya yönelik genel kursları tercih etmiştir. En çok açılan kurslar kişisel gelişim ve eğitim, spor, el sanatları, müzik, gösteri sanatları, okuma yazma, giyim teknolojisi, yabancı diller, sosyal hizmetler, bilişim teknolojisi, din eğitimi alanlarındadır (MEB HBÖGM, 2017; 2018; 2019; 2020; 2021) . İzleme ve değerlendirme raporlarına göre kurslar daha çok merkez ve merkeze bağlı yerlerde açılmaktadır. Tablo 1’deki kursiyer sayılarının yıllık bazda değişimleri incelendiğinde 2016’dan 2020’ye kadar fark edilir şekilde artışlar yaşandığı dikkat çekmektedir. 2016’da 7 milyona yaklaşan kursiyer sayısı 2017’de 7 milyonu geçmiş, 2018’de 8 milyona ulaşmış 2019’da daha da artmıştır. 2020’de pandeminin ilk döneminde yaşanan kapanmalar nedeniyle doğal bir azalma gözlenmiştir. Pandemi dönemi değerlendirme dışı tutulduğunda, genel olarak kursiyer sayısının oldukça arttığı söylenebilir. Buna ek olarak kursiyerlerin %76’sı katıldıkları kursları tamamlayarak sertifika almışlardır (MEB HBÖGM, 2019;

MEB HBÖGM, 2020). Yani kurslara başlayıp ancak devam etmeyen veya edemeyen kursiyerler bulunmaktadır. Bu durum kursların yetersiz kursiyer sayılarından dolayı kapanmalarına neden olmaktadır.

2. Yaygın Eğitime Katılım Oranlarının Yaşa ve Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Uluslararası standartlara göre yaygın eğitim kurslarına katılan bireylerin yaş aralığı, Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranına etki etmektedir. Bu doğrultuda kursiyer sayılarının 2016-2020 yılları arası yaşlara göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Kursiyerlerin Yaş Aralığına Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	2016	2017	2018	2019	2020
3-6 yaş	%0,5	%1	%1	%2	%1,66
6-14 yaş	%29	%22	%22	%26	%17,49
15-22 yaş	%23	%23	%21	%21	%20,70
23-44 yaş	%35	%39	%38	%36	%41,93
45-64 yaş	%12	%14	%16	%14	%16,82
65+	%0,5	%1	%2	%1	%1,4

Tablo 2 incelendiğinde kurslara en çok 23-44 yaş arasında (%41,93) katılım olduğu görülmektedir. En az katılım 3-6 yaş ile 65 üstü yaş aralığında gerçekleşmektedir. Uluslararası ölçeklerde Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranları hesaplanırken 25-64 yaş aralığı dikkate alınmaktadır. Bu anlamda 23-44 yaş arası ile 45-64 yaş arası katılım ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu yaş grupları üniversiteden mezun olunan ve iş bulma arayışı içine girilen dönem ile emekliliğe kadar olan çalışma sürecini içerdiği için Hayat Boyu Öğrenme'nin günümüzdeki önceliklerinden biri haline gelen istihdamı arttırmaya yönelik hedefini de ortaya koymaktadır. Buna göre 23-44 ile 45-64 yaşlar arası bireylerin kurslara katılımları 2017'de her iki yaş grubunda da oransal olarak bir miktar artış göstermiş 2018 ve 2019'da azalma eğilimine girmiştir. 2020 pandemi döneminde 6-14 yaş aralığındaki grubun dışarı çıkma kısıtlamaları nedeniyle kurslara katılmadığı düşünülecek olursa nispeten daha az kısıtlamaya maruz kalan 23-44 ve 45-64 yaş arası bireylerin diğer yaş aralıklarına göre katılım oranı görece artmıştır. 2021 yılı itibariyle Türkiye nüfusu bir önceki yıla göre yaklaşık 1 milyon artarak 85 milyona yaklaşmıştır (84.680.273). Bu nüfusun %50,1'ini erkekler %49,9'unu kadınlar oluşturmaktadır. Yani her iki grubun birbirine oldukça yakın ve azımsanmayacak ölçüde birey sayısına sahip olduğu gerçeğinden yola çıkarak, açılan kursların kadınlara ve erkeklere hitap etmesi gerekliliği göz ardı edilemez. Bu doğ-

rultuda kadın ve erkek kursiyer oranları, kursiyer sayılarının artırılmasını sağlamak için yapılacak çalışmalara ışık tutabilecektir. Tablo 3'te 2016-2020 yılları arası yaygın eğitim kurslarına katılan kursiyerlerin cinsiyete göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3

2016-2020 Yılları Arasındaki Yaygın Eğitim Kursiyer Sayısı ve Cinsiyete Dağılımı

Cinsiyet	2016	2017	2018	2019	2020
Kadın (%)	3.877.691 (%56,6)	4.083.311 (%58)	5.068.816 (%61)	5.118.039 (%61)	2.151.633 (%61,10)
Erkek (%)	2.973.875 (%43,4)	2.950.841 (%42)	3.286.454 (%39)	3.246.624 (%39)	1.424.085 (%38,90)
Toplam Kursiyer	6.851.566	7.034.152	8.355.270	8.364.663	3.575.718

Tablo 3 incelendiğinde 2016'dan 2020'ye kadar açılan yaygın eğitim kurslarına katılan kursiyer sayıları yıllar bazında cinsiyete oranlandığında kadın kursiyerlerin 2016-2020 arasında kurslara katılım oranları erkek kursiyerlere göre daha fazladır. Kadın kursiyerlerin kurslara katılımı pandemi dönemine kadar sürekli artarken, erkeklerde sürekli bir artıştan ziyade iniş çıkışlar görülmektedir. 2017'de azalan erkek kursiyer sayısı 2018'de artmış, 2019'da tekrar azalmıştır.

3. Hayat Boyu Öğrenme'ye Katılım Oranlarının (%) 2016-2020 Yılları Arası Değişimine İlişkin Bulgular

Çalışmada ele alınan kurs ve kursiyer sayıları ile kurs türü değişkenlerine göre katılımcı sayıları, yaygın eğitime katılım bağlamında bir fikir oluşturmakla birlikte uluslararası ölçekte Türkiye'nin bulunduğu düzeyi değerlendirmek için eurostat'ın yayımladığı verileri incelemek yararlı olacaktır. Bu doğrultuda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından uygulanan Hane Halkı İşgücü Anketi Mikro verileri kullanılarak Eurostat'ın hesapladığı 25-64 yaş arası hayat boyu öğrenmeye katılım oranlarının 2016-2020 yılları arasındaki değişimi Tablo 4'te verilmiştir (MEB HBÖGM, 2021).

Tablo 4*2016-2020 Yılları Arası Hayat Boyu Öğrenme'ye Katılım Oranları*

Yıl	2016	2017	2018	2019	2020
25-64 yaş arası Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranları (%)	5,8	5,8	6,2	5,7	5,8

Avrupa Birliği İstatistik Kurumu (Eurostat) verilerine göre Türkiye'nin hesaplamaya dahil edildiği 2007'den 2016'ya kadar Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranı %1.8'den %5.8'e yükselerek büyük bir ivmeyle %217 artış göstermiştir (MEB HBÖGM, 2017). 2016'da %5.8 olan Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranı 2017'de (%5.8) değişmeyerek 2018'de %6.2'ye çıkmıştır. 2019'da ise küçük bir düşüşle %5.7'ye gerileyen Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım, 2020'de %5.8 olarak gerçekleşmiştir. Avrupa Birliğine üye ülkelerinin Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım ortalaması ise 2010'dan 2019'a kadar kademeli olarak artarak %7,8'den %10,8'e yükselmiştir. Ancak 2020'de tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi Avrupa'da da etkisini göstererek Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımın %9,2'ye düşmesine neden olmuştur (European Union, 2021). Türkiye'de Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranları Avrupa Birliği ortalamasıyla karşılaştırıldığında Türkiye'nin Avrupa Birliği seviyesinin oldukça gerisinde olduğu görülmektedir.

Tartışma

2016-2020 yılları arası Türkiye'de yaygın eğitim kurslarının ve buna paralel kursiyer sayılarının genel olarak arttığı ancak Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranında yeterli ve istenen seviyeye ulaşılmadığı görülmektedir. Kaya'nın (2015), 2011 yılı Halk Eğitim Merkezlerindeki kurs ve kursiyer sayılarını yaş ve cinsiyete göre incelediği çalışmasında da benzer şekilde sonuçlara ulaşılmıştır; Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye'nin Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımın yeterli olmadığını, Avrupa'nın bir hayli gerisinde kaldığını, uyum sürecinde bu oranın artırılmasının önemli bir amaç olarak ele alınmasına karşın, istenilen düzeye ulaşılamadığını ifade edilmiştir.

Yaygın eğitim kurslarına katılan bireylerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde hem kadın hem de erkek kursiyerlerin yüksek katılım sağladığı, kadın kursiyer sayısının genel olarak erkek kursiyer sayısından daha fazla olduğu, bu doğrultuda mesleki ve teknik kurslara da daha çok kadınların katıldığı görülmektedir (Kaya, 2015). Kıran (2008) ile Öner de (2014) kurslara katılımların cinsiyete göre farklı

lık gösterdiğini kadınların kurslara katılım oranlarının daha fazla olduğunu belirterek kurslarda ihtiyaç duyulan malzemelerin temininde ortaya çıkan aksaklıkların maddi sıkıntı yaşayan kursiyerlerin kursa katılımını zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Kadınlara yönelik kurs çeşitliliğinin fazla olması, erkeklerin çalışma saatlerinin kurs saatleri ile aynı zamanlara denk gelmesi ve kadınların iş hayatında daha az yer almaları nedeni ile daha fazla boş zamanlarının olması ve kadınların gündelik yaşamda sosyal aktivitelere katılım isteğinin daha fazla olmasından dolayı kadınların kurslara daha çok katıldığı saptanmıştır (Şirin, 2008; Özengi, 2017). Türkiye’de kadınlar eğitime erişim ve iş istihdam alanlarında erkeklere göre daha dezavantajlı konumda bulunmaktadır. OECD 2021 Eğitime Bakış Raporu’nda tüm eğitim düzeyleri baz alındığında Türkiye’deki erkeklerin iş istihdam oranı %79 iken kadınlar %26 oranında istihdam edilmektedir. İki oran arasındaki farkın çok fazla olduğu görülmektedir. Bu anlamda açılan yaygın eğitim kurslarının kadınlara mesleki ve teknik beceri kazandırarak onların mesleki hayata katılmalarını sağladığı ve eğitimde fırsat eşitliği sağlamaya yönelik uygulamalar olduğu söylenebilir. Her ne kadar kadınlara yönelik çok çeşitli kurslar olsa da TÜİK (2020) verilerine göre Türkiye’de 15 yaş ve üzeri okuma yazma bilmeyen kişi sayısı 2 milyon civarındadır ve bu sayının büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Bu nedenle başta okuma yazmaya yönelik kurslar olmak üzere kadınların kurslara teşvik edilmeye devam edilmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Kadınların çocuk bakımı ve yetiştirme rolünün desteklenmesi, kadınların yeteneklerini geliştirmelerine, Hayat Boyu Öğrenme içinde daha fazla sorumluluk ve yer almalarına zemin hazırlayacaktır (Örs ve Kaya, 2021).

Yaygın eğitim kurslarına katılımın daha çok 23-44 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Kaya (2015), mesleki ve teknik kurslar için katılımın 15-22 ve 23-44 yaş aralığında olduğunu ve bunun nedenini işsizlik, istihdama katılma ve yeni iş arayışı içerisinde olma gibi faktörlerin genç yetişkin nüfus üzerinde yoğunlaşmasına bağlarken; 45 yaş üzeri yetişkinlerin daha az katılmasını ise istihdam ve ileri eğitim olanaklarına ilişkin beklentilerinin düşük olmasına bağlamaktadır. Bu nedenden ötürü 45 yaş üzeri yetişkinlerin okuma yazma I.kademe kurslarına daha çok katıldıkları gözlenmiştir. Okuma yazma gibi daha çok ileri yaştaki nüfusun katıldığı kurslarda birçok kursiyer yaşlarının ilerlemiş olmaları sebebiyle devamsızlık yapmakta, isteksiz davranmakta ve kursların devam ettirilmesinde sorun yaşanmasına neden olmaktadır (Selçuk, 2017). Bu durum aynı kursta eğitim alan diğer kursiyerlerin de etkilenmesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda 46 – 55 yaş ve üzeri kursiyerlerin yeni bilgi ve becerileri öğrenirken kısmen zorlandıkları anlaşılmıştır (Özengi, 2017). Kursiyerlerin devamsızlık sorunu, kursiyer sayısının yeterli sayının altına düşmesi kursların kapanmasına neden olmaktadır. Özellikle, 22-64 yaş aralığı için Hayat Boyu Öğrenme faaliyetlerine katılım oranının yukarılara taşınması hedeflenmelidir. Ayrıca

Türkiye’deki genç emekli (45-65 yaş aralığı) nüfusun çokluğu dikkat çekmekte, bu doğrultuda genç emeklilere yönelik programların hazırlanması, bu kesimin yeterli alanlarından iş gücü olarak yararlanılması hem ekonomik büyümeye katkı sağlayacak hem de bireylerin Hayat Boyu Öğrenme’yle nitelikli yaşlanma süreci geçirmelerini sağlayacaktır. Türkiye’de yaşlı nüfusu artmaktadır. Bu nedenle hem yaşlı nüfusun eğitime katılımını artıracak hem de onlara yaşamlarında destek olacak programların hazırlanması gerekmektedir (Karabacak, 2021b).

Sert’in (2017) araştırmasında ise sosyalleşme amacıyla yaygın eğitime katılan yetişkinlerin büyük çoğunluğunun orta yaş ve üstünde olduğu belirtilmiştir. Genç yetişkinlerin sosyalleşmeden ziyade iş ve meslek kaygısı ile mesleki kurslara yönelikleri vurgulanmıştır. Özengi (2017) ise yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında Amasra Halk Eğitim Merkezi’nde yaptığı çalışmada kursiyerlerin daha çok el sanatları, bilgisayar, açılış, çocuk gelişimi, yaşlı hasta bakımı, kalorifer kursları gibi daha çok mesleki kurslara veya müzik, gösteri gibi genel kurslara katıldıklarını gözlemlemiştir. İş gücü piyasasının talepleri ile bu taleplerin gerektirdiği bilgi, beceri ve yetenekler dikkate alındığında Türkiye’de potansiyel olarak yaygın eğitim hizmetine ihtiyaç duyan geniş bir kitlenin bulunduğu görülmektedir (Sabancı ve Rodoplu, 2013). Yaygın eğitimin ihtiyaçlara cevap verebilmesi, kursiyerlerin beklentilerini karşılaması amacıyla program geliştirme, güncelleme ve kaldırma süreci devam etmektedir. Bu doğrultuda Din Eğitimi, Özel Eğitim Alanı, Bilişim Teknolojileri Alanı, Yabancı Diller Alanı, Kişisel Gelişim Alanı, Unutulmaya Yüz Tutmuş El Sanatları Alanı, Kimya Teknolojileri Alanı, Yenilenebilir Enerji gibi talep edilen alanlarda günümüz ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yenilikler yapılmaktadır (MEB HBÖGM, 2020). Günümüzde kurslar bireylerin mesleki ve sosyal ihtiyaçlarına karşılık verme açısından yaygın eğitim kurslarını daha cazip hale getirerek katılımların artmasına katkı sağlayacaktır.

Elüstü (2007), yaptığı çalışmada yetişkinlerin yaygın eğitime ihtiyaç duyduğunu yaş, meslek, eğitim durumu ve cinsiyetlerine göre ihtiyaç duydukları eğitim alanlarının farklılaştığını, ancak halk eğitimi çalışmaları ile ilgili farkındalık düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Bu farkındalık düzeyinin artırılması ve toplumun çeşitli yollarla bilgilendirilmesi gerekmektedir (Öner, 2014). Bu sayede kurslara başvuruda artış yaşanması sağlanabilecektir.

Daha çok yetişkin eğitimi olarak görülen yaygın eğitime katılımında, yetişkinlerin iç ve dış motivasyonları kurslara katılımlarını etkilemektedir. Yetişkinler daha iyi iş ve yüksek maaş gibi dışsal motivasyonlara dönük olarak hareket etmekte bunun yanı sıra özsaygı ve yaşam kalitesinin yükselmesi gibi içsel motivasyonları da dikkate almaktadırlar. Yetişkinlerin yaygın eğitim etkinliklerine aktif olarak katılmaması, eğiticilerin yetişkinlik algılarını zedeleyecek davranışlar sergilemeleri, eği-

timlerin terk edilmesine neden olmaktadır (Karabacak, 2018); boş zaman değerlendirme, öğrenme, psikolojik rahatlama, maddi kazanç, sosyalleşme, meslek edinme, sertifika, aile desteği ve öğretmen desteği (Özengi, 2017; Çankaya, 2019; Kaya ve Altan, 2020) kursiyer katılım sayılarının artmasına katkı sağlamaktadır. Kursiyerlerin evlerinin Halk Eğitim Merkezlerine uzak olması, çocuklarını bırakacakları yerlerin olmaması hem motivasyonlarını azaltmakta hem de kursa devamsızlık yapmalarına neden olmaktadır (Kıran, 2008; Çankaya, 2019). Ayrıca kursiyerlerin bazı kurslardan alınan sertifikaların iş hayatında değer bulmadığını düşünmeleri, ders başlangıç bitiş saatlerine uyum sağlamamaları, kursların yaş gruplarına ayrılmaması, belli yaş üzerinde ayrı kurslar açılmaması devamsızlıklara neden olmaktadır. Maddi yetersizlikler, kursiyer sayısındaki azalma, ailevi sorunlar, kadınların çocuklarını bırakacakları yer olmaması, kurslardaki teknik imkânsızlıklar, fiziksel yetersizlikler, ulaşım sıkıntıları, kursların ciddiye alınmaması, kurslara katılmalarını engellemektedir. (Türkoğlu ve Uça, 2011; Samancı ve Mazlumoğlu, 2019; Nazlı ve Özer, 2021; Yaman Şipal, 2021). Kurs öğretmenin, derse devam durumunu belirlemek amacıyla devamsızlık kontrolü yapması yetişkinlerde bir karşılık bulmamaktadır (Öner, 2014). Yetişkin bireyler, ortak deneyimlerini paylaşabildikleri kişilerle kurs sürecinde daha kolay diyalog kurabilmekte, kurstaki sosyalleşme ortamında kendilerini daha rahat ifade edip karşı tarafın deneyimlerini de dikkate alarak gündelik yaşamda karşılaştıkları problemlere daha etkin çözüm üretebildikleri durumlarda kurslara devam etme eğilimi göstermektedirler (Kaya ve Altan, 2020).

Yaygın eğitimle ilgili yapılan çalışmaların büyük kısmı yaygın eğitim faaliyetlerine yıllardır ev sahipliği yapan Halk Eğitim Merkezleri'dir. Sabancı ve Rodoplu (2013), Halk Eğitim Merkezleri'nin yaygın eğitim uygulamalarının ana eksenini oluşturduğunu, en büyük yükün halk eğitim merkezlerinde olduğunu, bu merkezlerin sayısında artış yaşandığını ve artışın merkezlere verilen önemi gösterdiğini ifade etmiştir. Selçuk'un (2017) halk eğitim merkezlerinde yaşanan sorunları ele aldığı çalışmada, kursların açılmasında bütçe ile ilgili sorunların yaşandığı, bu nedenle taşradaki kurslarda yaşanan hizmetli eksikliği, kurs yerinin fiziksel ihtiyaçlarının ve hijyen sorunlarının olduğu belirlenmiştir. Bütçeyle ilgili yaşanan sıkıntılar yaygın eğitim kurumlarının ana damarlarından biri olan halk eğitim merkezlerinin sayısının artmasını etkileyebilmekte, daha çok merkezde hizmet veren kursların ihtiyaç duyulan mahallelerde ve taşralarda verilmesini engelleyebilmektedir (Şirin, 2008). Hayat Boyu Öğrenme mali verilerine göre de ödenekler giderleri tam olarak karşılayamamaktadır (MEB HBÖGM, 2021). Halk Eğitim Merkezi müdürleri, kurs program modül içeriklerinin kursiyerlerin seviyesine inmede ve kurs yapılan yörenin şartlarının yeterince dikkate alınmasında eksiklikler olduğunu belirtmişlerdir (Selçuk, 2017).

Kılıç (2012), kurslara katılımın azalmasını önlemek için yapılacak en önemli şeyin kursların saatleri ve günlerinin yetişkinlerin yaşamına göre daha esnek olarak planlanması ve gerektiğinde küçük değişiklikler yapılması şeklinde belirtmiştir. Böylece herkesin katılımına uygun ayarlanan eğitim etkinliklerinin, katılımı arttıracığını savunmuştur. Öner'in (2014) çalışmasında kursa katılanlar arasında en az rastlanan kategorinin kamu çalışanları olması, kursların gün ve saatlerinin çalışanların da göz önünde bulundurularak ayarlanması gerektiğini desteklemektedir. Çalışanların ve öğrencilerin kurslara aktif katılımı için kurs gün ve saatleri yeniden düzenlenmelidir. Erkek katılımcıların sayısının artırılması için erkeklere uygun kurs programları artırılmalıdır (Özengi, 2017)

Urhan'a göre (2020), Hayat Boyu Öğrenme kültürü oluşmasıyla, daha fazla kişiden, eğitim ve öğretim fırsatlarına erişim için daha fazla sayıda talep gelecektir. Bu nedenle daha fazla kişiye daha iyi nitelikte fırsatlar sunulması gerekmektedir. Sunulan fırsatların dezavantajlı kişiler (kadınlar, engelliler, göçmenler, yaşlılar, hükümlüler, yoksullar vs) de dâhil olmak üzere, daha fazla kişiye ulaşması ise eğitim ve öğretim fırsatlarının dijitalleşen çağımızda güncel gereklilikleri karşılayacak biçimde yaygınlaştırılmasına ve beklenen kalitede olmasına bağlıdır. Bu nedenle, Hayat Boyu Öğrenme faaliyetlerinin ülke çapında sistematik bir biçimde sunulmasına ve yerel yönetimler de dâhil olmak üzere başarılı biçimde koordine edilmesine ihtiyaç vardır. Kurumların kendi içinde ve diğer kurumlarla etkili ve verimli bir işbirliği yapması önem arz etmektedir (Çatal, 2019).

Sonuç ve Öneriler

20. yüzyılda kurumsal olarak yapılan Hayat Boyu Öğrenme anlayışı UNESCO, OECD ve Avrupa Birliği gibi küresel ölçekli etkiye sahip uluslararası kurum/kuruluşlar aracılığıyla, bu alanda yapılan çalışmalar neticesinde dünya geneline yayılmış ve desteklenmiştir. Bu kurumsal yapılaşma Türkiye'de de Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün kurulmasıyla karşılık bulmuştur. Türk kültüründe köklü bir geçmişe sahip olan yaygın eğitim uygulamaları okuma-yazma oranının artırılmasında büyük başarı sağlamış, devamında sosyal-kültürel-ekonomik alanlara yayılım göstermiştir. 21.yüzyılda geline nokta yaygın eğitim, Hayat Boyu Öğrenme çatısı altında bireyleri ve toplumları değişen dünyanın bilgi ve becerileriyle donatmaya, sosyokültürel açıdan desteklemeye, sektörlerin ihtiyaç duyduğu eleman ihtiyacını karşılamaya ve istihdamı arttırmaya yönelik kurslar düzenlemektedir. Bu doğrultuda artan kurs ve kursiyer sayılarıyla Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımı Avrupa düzeyine ulaşılması hedeflenmektedir. Yapılan yenilikler, uygulanan programlar Hayat Boyu Öğrenme'de istenilen katılım düzeyine ulaşılması için önemli adımlar atıldığını göstermektedir. Bununla birlikte gerek kurs nicelik ve niteliklerinin gerekse kursiyerlerin maddi ve

manevi ihtiyaçlarının giderilmesinin yaygın eğitim kurslarına katılımı daha da arttıracığı düşünülmektedir. Bu kapsamda yaygın eğitim kurslarına katılımı arttırmaya yönelik yapılacaklar aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

İhtiyaç sahibi bireylerin yaygın eğitime katılım oranını arttırmak için ücretsiz yemek ve barınma hizmeti sağlanmalı, bunun için belediye ve sivil toplum kuruluşlarının desteği alınmalı, kamu veya özel sektöre ait misafirhaneler, yurtlar çeşitli kurum ve kuruluşlar bu amaca dönük hizmet vermelidir. Bu sayede ihtiyaç sahibi dezavantajlı durumdaki bireylerin yaygın eğitimden azami düzeyde yararlanmasının önü açılmaktadır. Ayrıca eğitimlerin merkez dışındaki yerleşim yerlerine yayılması ihtiyaç sahibi kursiyerlerin kurslara katılımını hem maddi hem manevi açıdan kolaylaştıracaktır.

Kadınların yaygın eğitime daha çok katıldıkları görüldü de Türkiye’de çalışan nüfus içinde kadınlar erkeklere göre daha az oranda iş hayatında yer almaktadırlar. Bunun için kadınların sertifika alabilecekleri mesleki beceri elde edebilecekleri kurslara katılmalarını devam ettirebilmek veya arttırabilmek için çocuk bakımı sıkıntısının giderilebilmesi için kurslarda ücretsiz kreş veya ana sınıfları açılmalıdır. Erkeklerde %99, kadınlarda %95 olan okuma-yazma oranını %100’e çıkarmak için yaygın eğitim kapsamında okuma-yazma projelerine devam edilmelidir. Erkeklere yönelik de kursların açılmasına, kurs gün ve saatlerinin her kesimden bireyin katılımını sağlayacak şekilde esnetilmesine ve çeşitlendirilmesine özen gösterilmelidir.

Yapılan ihtiyaç analizi anketleri veya memnuniyet anketleri vasıtasıyla açılacak kurslar belirlenmelidir. Bu kurslar içinde mesleki kurslara ek olarak sosyal ve bireysel ihtiyaçları kapsayan kursların sayıca ve nitelik olarak çeşitlenmesi sağlanmalıdır. Meslek kursları ise dijital döneme uygun bilişim temelli farklı becerileri de içermelidir. Bireyler, yaygın eğitim kursları ve bu kursların kendilerine yapacağı katkılar konusunda bilgilendirilmeli, kurslara katılım sosyal medya, kamu spotu veya reklamlarla vs desteklenerek teşvik edilmelidir. Kurumların içeriği ve amacı işlevsel olarak değişmeden isim, tabela ve yönetmeliklerinin değiştirilmemesi ve yaygın eğitimin istikrara kavuşturulması sağlanmalıdır. Bu sayede yaygın eğitimin tanınırlığı ve farkındalığı artırılabilir.

Kursiyerlerin hazır bulunuşlukları dikkate alınarak açılacak kurslarda yaş grupları oluşturulmasına dikkat edilmelidir. Yeterli formasyonu olan usta öğreticiler tarafından yaş gruplarının ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik eğitim yürütülmesi sağlanmalıdır. Kursiyer sayılarının artışı veya kurs kapanmalarının engellenmesi için kursiyerlerin kurs merkezlerinde yapılandırılacak rehberlik ve danışma birimleri aracılığıyla motivasyonu sağlanmalı, kursu yarıda bırakan veya devamsızlık yapan kişilere yönelik profesyonel çalışmalarla kursa geri kazandırılmalarının önü açılmalıdır. İlgili geri bildirim çalışmalarının sürekli hale getirilmesi desteklenmelidir.

Her toplum kendine özgü kurumlara ve yaşam tarzına sahip olduğu için bu kapsamda yaygın eğitim kurumlarında verilecek kurslar belirlenirken kendi kültürümüze uygun bir yaygın eğitim/hayat boyu öğrenme politikası belirlenip uygulanmalıdır. Tarihimizi gözden geçirmeli, uygulanmış başarılı halk eğitim çalışmaları ve yaygın eğitim etkinlikleri devam ettirilmelidir.

Ulusal düzeyde Hayat Boyu Öğrenme'ye katılımı artırmak için yapılan çalışmaları, tek bir sistemde toplayıp veri standardı oluşturmayı hedefleyen ve hala devam eden veri tabanı (UHBİS) çalışmalarının daha fazla zaman kaybetmeden tamamlanması gerekmektedir. Uluslararası ölçeklemelerde Hayat Boyu Öğrenme'ye katılım oranlarında 25-64 yaş grubunun hesaplamalara katıldığı dikkate alınıp ilgili yaş grupları başta olmak üzere tüm yaş gruplarına yönelik yapılan çalışmaların artırılmasına önem verilmelidir. Yaygın eğitimde hiçbir yaş grubu veya hiçbir demografik değişken görmezden gelinmemelidir.

Son olarak söz konusu tüm hizmetlerin gerçekleştirilmesi için yaygın eğitime ayrılan bütçenin artırılmasına büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Yerel yönetimlerin veya gönüllü kuruluşların yaygın eğitim faaliyetlerine desteklerinin artırılması için projeler yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akın, M., (2016). *Kadınlarda yoksulluğun görünümü ve yaşam boyu öğrenme etkisi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Aksoy, M. (2013). Kavram olarak hayat boyu öğrenme ve hayat boyu öğrenmenin Avrupa Birliği serüveni. *Bilig*, (64), 23-48.
- Akyol, B., Başaran, R. ve Yeşilbaş, Y. (2018). Halk eğitim merkezlerine devam eden kursiyerlerin yaşam doyumu düzeyleri ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 301-324.
- Akyürek, M.İ. (2020). Uzaktan eğitim: bir alanyazın taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 1-9.
- Berberoğlu, B. (2010). Yaşam boyu öğrenme ile bilgi ve iletişim teknolojileri açısından Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki konumu. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*. 5 (2), 113-117.

- Çankaya, N. (2019). *Halk eğitim merkezlerinde eğitim alan yetişkinlerin motivasyonuna etki eden unsurların incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çatal, T. (2019). *Geçmişten günümüze Türkiye’de yaşam boyu öğrenme*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dolanbay, T. (2014). *Hayat boyu öğrenme sürecinde halk eğitimi merkezlerinin yaşadığı yönetsel sorunlar ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Elüstü, A. (2007). *Yetişkinlerin eğitim ihtiyaçları ve halk eğitimi ile ilgili farkındalık düzeylerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- European Union. (2021). Adult participation in learning in a mild decline. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210702-1> adresinden 12.05.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Fischer, G. (2000). Lifelong learning—more than training. *Journal of Interactive Learning Research*, 11(3), 265-294.
- Geray, C. (2002). *Halk eğitimi*. İmaj Yayınevi.
- Kaplan, A. (2016). Lifelong learning: conclusions from a literature review. *International Online Journal of Primary Education*, 5(2), 43-50
- Karabacak, S. (2018). Türkiye’de Yetişkinlerle Çalışan Eğitimcilerin Andragojik Bilgi Düzeyi, *Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi*, 7(2), 537-561.
- Karabacak, S. (2021a). Türkiye’de hayat boyu öğrenmenin kurumsallaşması ve hayat boyu öğrenme strateji belgesi. M. Sarıtepeci ve H. Yıldız Durak (Ed.), *Dijital çağda hayat boyu öğrenme* (1.Baskı) içinde (s.107-126). PEGEM Yayınları.
- Karabacak, S. (2021b). 2019 yılında dünyada ve Türkiye’de hayat boyu öğrenme. *Eğitime Bakış*, (52), 21-28

- Kaya, H.E. (2015). *Türkiye’de halk eğitim merkezleri*. International Journal of Science Culture and Sport, 3 (11), 268-277.
- Kaya, H.E. ve Altan, B. (2020). Halk eğitimi merkezi kurslarına katılan kadın yetişkinlerde öğrenme süreçlerinin ev içi ücretsiz emek üzerinden değerlendirilmesi. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi (IJHE)*, 6 (13), 85 – 117.
- Kılıç, Ç. (2012). *Yetişkin eğitimi programlarının planlama süreci açısından ‘benim ailem’ kurs programının değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kıran, İ. (2008). *Yaşam boyu eğitimin sağlanmasında halk eğitimi merkezlerinin değerlendirilmesi: Yüreğir halk eğitimi merkezi örneği* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1973). *Milli eğitim temel kanunu*. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf> adresinden 05/11/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Millî Eğitim Bakanlığı hayat boyu öğrenme kurumları yönetmeliği*. <http://hbogm.meb.gov.tr/www/milli-egitim-bakanligi-hayat-boyu-ogrenme-kurumlari-yonetmeligi-yayimlandi/icerik/789> adresinden 11.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021a). *Yaygın eğitim*. <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/yaygin-egitim> adresinden 09/11/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021b). *e-Yaygın kurs programları*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/login.aspx> adresinden 15/12/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2017). 2016 İzleme ve değerlendirme raporu. <http://hbogm.meb.gov.tr/dosyalar/izlemedegerlendirmerapor/2016/mobile/index.html> adresinden 10/11/2021 tarihinde erişilmiştir.

- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2018). 2017 İzleme ve değerlendirme raporu. <http://hbogm.meb.gov.tr/dosyalar/izlemedegerlendirmerapor/2017/mobile/index.html#p=1> adresinden 10/11/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2019). 2018 İzleme ve değerlendirme raporu. <http://hbogm.meb.gov.tr/dosyalar/izlemedegerlendirmerapor/2018/mobile/index.html> adresinden 13/11/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2020). 2019 İzleme ve değerlendirme raporu. <http://hbogm.meb.gov.tr/dosyalar/izlemedegerlendirmerapor/2019/mobile/index.html> adresinden 20/11/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2021). 2020 İzleme ve değerlendirme raporu. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_08/05112450_2020-RAPOR-2020_rp_duzeltme-2.8.2021-yayYnlanan.pdf adresinden 10/11/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Moore, R. L. (2020). *Developing lifelong learning with heutagogy: contexts, critiques, and challenges*. Distance Education, 41(3), 381–401. <https://doi.org/10.1080/01587919.2020.1766949>.
- Nazlı, K. ve Özer, N. (2021). *Yöneticilerinin gözünden halk eğitimi merkezlerinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22 (2), 1421-1451. doi: 10.17679/inuefd.979837.
- Öner, A. (2014). Hayat boyu eğitimin sağlanmasında halk eğitim merkezlerinin değerlendirilmesi: Yenişehir halk eğitimi merkezi örneği [Yayınlanmış yüksek Lisans Tezi]. Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Örs, M. ve Kaya, H.E. (2021). *Yaşam boyu öğrenme bakış açısından toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal adalet*. Trakya Eğitim Dergisi, 11(3), 1703-1716.

- Özengi, M. (2017). Halk eğitimi merkezlerinin kursiyer görüşlerine göre değerlendirilmesi: Amasra halk eğitimi merkezi örneği [Yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Özoğul, S. (2003). Halk eğitim merkezlerinde uygulanan genel kültür programlarında model oluşturmaya yönelik bir çalışma: Beşiktaş halk eğitim merkezi örneği [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sabancı, A. ve Rodoplu, D. E. (2013). *Halk eğitimi merkezlerinin denetiminde karşılaşılan sorunlar*. E-International Journal of Educational Research, 4(2), 61-77. www.eijer.com/ijer/index.php/files.article/view/424/129 adresinden 12/11/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Samancı, O. ve Mazlumoğlu, M. (2019). *Halk eğitim merkezlerinde çalışan öğretmen ve yöneticilerin yetişkin eğitime ilişkin görüşleri*. The Journal of Academic Social Science Studies, 74, 73-87. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7896>.
- Selçuk, M. (2017). *Halk eğitimi merkezlerinin karşılaştığı sorunlar* [Yayımlanmamış tezsiz yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Sert, N. (2017). *Sosyalleşme amacıyla yetişkin eğitimi etkinliklerine katılım* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şirin, A. (2008). *Halk eğitim merkezlerinin mesleki eğitim bağlamında yetişkin eğitiminin yeri ve önemi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2021). *Kalkınma planları*. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden 20/12/2021 tarihinde erişilmiştir.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Okuryazarlık ve cinsiyete göre nüfus, 2020* <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm105&dil=1> adresinden 15/04/2021 tarihinde erişilmiştir.
- Türkoğlu, A. ve Uça, S. (2011). *Türkiye’de halk eğitimi: tarihsel gelişimi, sorunları ve çözüm önerileri*. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2 (2), 48-62.
- Urhan, N. (2020). Hayat boyu öğrenme: Avrupa Birliği ve Türkiye karşılaştırması. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 1,18-45.
- Yaman Şipal, Ö. (2021). Hayat boyu öğrenme kurumu olan halk eğitimi merkezi öğretmen ve usta öğreticilerin yetişkin eğitimi süreçlerinde yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*. II (II), 41-58.
- Yıldırım, M. (1996). *Yaygın eğitim ve halk eğitimi merkezlerindeki uygulamaları*. Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Yıldırım, M. (2009). *Hayat boyu öğrenme kapsamında yaygın eğitim ve halk eğitim merkezleri*. Gazi Kitabevi.